

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

241

Przestrzeń a rozwój

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Dybała

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Florian Kuźnik, Janusz Słodczyk, Zygmunt Szymła,
Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Publikacja została sfinansowana przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-272-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-ekonomicznego krajów, regionów i obszarów metropolitalnych

Patrycja Brańka: Atrakcyjność inwestycyjna województwa małopolskiego w oczach przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego (w świetle badań ankietowych).....	15
Adam Dąbrowski: Kierunki europejskiej polityki regionalnej – wybrane problemy	30
Piotr Hajduga: Dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej w świetle ocen przedsiębiorców – wyniki badania empirycznego	41
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Struktury klastrowe w gospodarce przestrzennej – wybrane korzyści i problemy rozwoju w skali lokalnej i regionalnej	56
Petr Hlaváček: The classification of analytical and management qualitative frameworks for municipal and regional development	65
Stanisław Korenik: Nowe zjawiska występujące w rozwoju aktywizujących się regionów.....	76
Anna Mempel-Śnieżyk: Uwarunkowania funkcjonowania powiązań sieciowych w województwie dolnośląskim	85
Katarzyna Miszczak: Partnerstwo publiczno-prywatne w regionach przygranicznych Polski, Czech i Niemiec – szanse i zagrożenia	105
Monika Musiał-Malago: Polaryzacja strukturalna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.....	120
Małgorzata Rogowska: Znaczenie miast w polityce regionalnej Unii Europejskiej.....	133
Dorota Rynio: Rozwój społeczno-gospodarczy ośrodka wzrostu w okresie kryzysu gospodarki światowej.....	140
Miloslav Šašek: Development of population in the Czech Republic after 1989	150
Piotr Serafin: Stan i zmiany zagospodarowania przestrzeni wsi w strefie podmiejskiej województwa małopolskiego na przykładzie gmin Niepołomice i Wieliczka	162
Kazimiera Wilk: Sytuacja demograficzna w Federacji Rosyjskiej w latach 1990-2009	180

Arkadiusz Przybyłka: Narodowy Fundusz Zdrowia jako główny organizator usług zdrowotnych w Polsce	190
Justyna Anders: Rola władz publicznych w stymulowaniu partycypacji obywateli w procesach <i>governance</i> – doświadczenia międzynarodowe i wnioski dla Polski	200
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Możliwości rozwoju obszarów metropolitalnych w nowych uwarunkowaniach finansowych jednostek samorządu terytorialnego	212
Andrzej Rączaszek: Procesy rozwojowe największych polskich miast w okresie transformacji.....	224

Część 2. Społeczne, gospodarcze i środowiskowe problemy rozwoju lokalnego

Jacek Chądzyński: Władza lokalna a rynek – pomiędzy współpracą a konkurencją.....	241
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w przestrzeni uzdrowiska na przykładzie Czerniawy-Zdroju.....	252
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Partycypacja społeczna – przymus czy rzeczywista potrzeba?.....	262
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Zadowolenie z miejsca zamieszkania – ocena mieszkańców i władz lokalnych na przykładzie Głowna	277
Andrzej Łuczyszyn: Lokalna przestrzeń publiczna w gospodarce kreatywnej	290
Magdalena Pięta-Kanurska: Związki kultury i ekonomii oraz ich wpływ na rozwój miasta.....	301
Joost Platje: Local governance's capacity to direct its own path of sustainable development.....	310
Andrzej Raszkowski: Nowe trendy w marketingu miejsc.....	319
Anna Batko: Administracja publiczna jako stymulator zmian w turystyce miasta – na przykładzie Krakowa w latach 1989-2006	328
Piotr Ruczkowski: Ewidencja ludności – nowe zasady meldunkowe	340

Część 3. Innowacyjność i przedsiębiorczość a rozwój

Niki Derlukiewicz: Unia innowacji jako sposób na zwiększenie innowacyjności gospodarki europejskiej.....	355
Dariusz Głuszcuk: Finansowanie działalności innowacyjnej – źródła i bariery w przekroju regionów Polski (NTS-2).....	366

Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polsko-czeska współpraca transgraniczna małych i średnich przedsiębiorstw	377
Anna Korombel: Najczęściej popełniane błędy podczas wdrażania zintegrowanego zarządzania ryzykiem (ERM) w polskich przedsiębiorstwach	388
Kamil Wiśniewski: Systemowe zarządzanie wiedzą w ujęciu teoretycznym i praktycznym	396
Paweł Dziekański, Jan Puchala: Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny na przykładzie powiatu limanowskiego	405
Jerzy Wąchol: Rola państwa i jego interesariuszy we władztwie korporacyjnym w okresie wychodzenia ze spowolnienia gospodarczego i kryzysu ...	417
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Wybrane problemy inwestowania w rzeczowe aktywa trwałe (na przykładzie uczelni publicznych w Polsce).....	427
Agnieszka Izabela Baruk: Specyfika działań motywujących stosowanych wobec polskich pracowników.....	437
Monika Stelmaszczyk: Właściciel małego przedsiębiorstwa menedżerem zorientowanym na kulturę – wyzwania i perspektywy	447
Barbara Batko: Wpływ jakości informacji publicznej na minimalizację ryzyka podejmowania decyzji na rynku pracy	455

Część 4. Wybrane problemy planowania przestrzennego

Oğuz Özbek: Central planning of development through etatism in Turkey: the state planning organisation	467
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny jako nowy podmiot polityki przestrzennej	474
Aleksandra Koźlak: Modelowe ujęcie transportu w planowaniu przestrzennym	489
Anna Kamińska: Rola ewaluacji w zarządzaniu procesem rewitalizacji przestrzeni miejskiej	502

Część 5. Zagadnienia różne

Hubert Kaczmarczyk: Właściwe zadania państwa w ujęciu F.A. von Hayeka	513
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Transfery fiskalne a przeciwdziałanie szokom asymetrycznym w ramach Unii Gospodarczo-Walutowej w Europie ..	522
Adam Peszko: Krytyka liberalnej doktryny lat 90. i nowe nurty w ekonomii pierwszej dekady XXI wieku.....	532
Andrzej Adamczyk: Incydentalna kontrola rozporządzeń przez sądy.....	543

Summaries

Patrycja Brańka: Investment attractiveness of Małopolska voivodeship in opinion of foreign capital enterprises (in the light of survey results).....	29
Adam Dąbrowski: Directions of European Regional Policy – selected problems.....	40
Piotr Hajduga: Special economic zones in Lower Silesia as a business place in the light of assessments of entrepreneurs – results of empirical research	55
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Cluster structures in spatial economy – chosen benefits and problems of development on the local and regional scale	64
Petr Hlaváček: Klasyfikacja analitycznych i zarządczych ram kwalifikacyjnych w rozwoju gmin i regionów	75
Stanisław Korenik: New phenomena occurring in the development of activating regions	84
Anna Mempel-Śnieżyk: Conditions of functioning of the network relations in Lower Silesia Voivodeship	104
Katarzyna Miszczak: Public-Private Partnership in the border regions of Poland, the Czech Republic and Germany – opportunities and threats.....	119
Monika Musiał-Malago: Structural polarization of Cracow Metropolitan Area.....	132
Małgorzata Rogowska: The importance of cities in the European Union's regional policy	139
Dorota Rynio: Social-economic development of growth center in the time of worldwide economy crisis	149
Miloslav Šašek: Rozwój populacji w Czechach po roku 1989	161
Piotr Serafin: Spatial planning of rural areas in the suburbs of Małopolska: state and changes – the case of Wieliczka and Niepołomice.....	179
Kazimiera Wilk: The demographic situation in the Russian Federation in the years 1990-2009.....	189
Arkadiusz Przybyłka: The National Health Fund as the main organizer of health services in Poland	199
Justyna Anders: The role of public authorities in promoting civic participation in processes of <i>governance</i> – application of international practices in the Polish context.....	211
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Development opportunities of metropolitan areas in the new financial circumstances of local government units	223
Andrzej Rączaszek: Development processes in the biggest Polish cities in the transformation period.....	237

Jacek Chądryński: Local government and market – between cooperation and competition	251
Eleonora Gonda-Soroczyńska: The condition of the natural environment in the development of a spa town – the case of Czerniawa-Zdrój	261
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Social participation – obligation or real need?	276
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Satisfaction with the place of residence – evaluation of place and local authorities as on the example of Główno.....	289
Andrzej Łuczyszyn: Local public space in creative economy.....	300
Magdalena Pięta-Kanurska: The relationship between culture and economics and their impact on urban development	309
Joost Platje: Zdolność samorządu terytorialnego do kierowania własną ścieżką rozwoju zrównoważonego	318
Andrzej Raszkowski: New trends in place marketing	327
Anna Batko: Public administration as a stimulator of changes in city tourism – based on Cracow between the years 1989 and 2006	339
Piotr Ruczkowski: Population registration – the new residence regulations..	351
Niki Derlukiewicz: Innovation Union as a way to increase the innovation in European economy	365
Dariusz Głuszczyk: Financing innovation activities – sources and barriers with regard to regions in Poland (NTS-2)	376
Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polish-Czech border cooperation of small and medium-sized enterprises	387
Anna Korombel: The most common errors during the implementation of Enterprise Risk Management (ERM) in Polish enterprises	395
Kamil Wiśniewski: System knowledge management from theoretical and practical perspective	404
Paweł Dziekański, Jan Puchała: Support of the enterprise by the territorial council on the example of Limanowski administrative district.....	416
Jerzy Wąchol: The role of the state and its stakeholders in corporate governance while getting out of the economic downturn and crisis.....	426
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Selected problems of investing in tangible fixed assets (as exemplified by public institutions of higher education)	435
Agnieszka Izabela Baruk: Essence of motivation activities used towards Polish employees	446
Monika Stelmaszczyk: Owner of small company as a culture-oriented manager – challenges and prospects	454
Barbara Batko: The impact of public information quality to minimize the decision making risk on the labour market.....	464

Oğuz Özbek: Centralne planowanie rozwoju przez etatyzm w Turcji: Państwowy Urząd Planowania	473
Kinga Wasilewska: Local self-government as a new subject of spatial policy.	488
Aleksandra Koźlak: Land-use/transport models in spatial planning.....	501
Anna Kamińska: The role of evaluation in the management of urban space revitalization process	510
Hubert Kaczmarczyk: Appropriate tasks of the state in terms of F.A. von Hayek.....	521
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Fiscal transfers as asymmetric shocks absorption mechanisms in the European Monetary Union.....	531
Adam Peszko: Criticism of neoclassic doctrine of the 90s and new currents of economics in the first decade of the XXI century.....	542
Andrzej Adamczyk: The right of courts to refuse incidentally to apply regulations.....	557

Andrzej Rączaszek

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

PROCESY ROZWOJOWE NAJWIĘKSZYCH POLSKICH MIAST W OKRESIE TRANSFORMACJI

Streszczenie: W Polsce, przy dobrze rozwiniętej sieci osadniczej, istnieje ok. 20 miast, których liczba mieszkańców przekracza 200 tys. Są to największe polskie metropolie, stolicy województw i centra rozwoju społeczno-gospodarczego. Nie wszystkie jednak rozwijają się podobnie dynamicznie, stąd też można próbować skonstruować ranking atrakcyjności największych miast. To opracowanie nie ma takich ambicji, ale pewną hierarchię próbowano w nim zasygnalizować, biorąc pod uwagę wybrane metody pomiaru. Wnioski z opracowania potwierdzają, znaną z innych badań, klasyfikację atrakcyjności dużych polskich miast i dają dodatkowe argumenty dowodzące słuszności takich rankingów.

Słowa kluczowe: duże miasta, zmiany demograficzne, migracje w miastach, wydatki budżetowe, budownictwo mieszkaniowe w miastach.

1. Wstęp

Próba omówienia wieloaspektowego rankingu największych polskich miast wymaga pewnych założeń metodologicznych. Przyjmijmy zatem, że analizowane będą duże polskie aglomeracje miejskie, zamieszkiwane przez co najmniej 200 tys. mieszkańców¹. Na początek należy zatem zidentyfikować tę zbiorowość dużych polskich miast, a analiza, w dwóch pierwszych tabelach demograficznych, dotyczy dwóch dekad – lat 90. i pierwszej dekady XXI wieku. Badanie będzie początkowo obejmowało 20 dużych miast w Polsce. Analizowane miasta liczyły w 1990 r. 8,8 mln mieszkańców, co stanowiło wówczas 23% ludności Polski. Zajmowanie się tak liczną zbiorowością jest zatem co najmniej uzasadnione. Do roku 2009 ten odsetek zmniejszył się nieznacznie, do 22,2%.

¹ Statystyka publiczna wyodrębnia siedem grup miast, według liczby mieszkańców; zob. *Miasta w liczbach 2007-2008*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010, s. 16. W I grupie znajdują się miasta poniżej 5 tys. mieszkańców, i do III grupy, i 20 tys. mieszkańców, te miasta określa się jako małe. Liczba ludności w 2008 r. – 4917,4 tys. W grupach IV i V liczba mieszkańców dochodzi do 100 tys. i te dwie grupy przedstawiają miasta średnie; w 2008 r. łącznie miasta te zamieszkiwało 7403,3 tys. mieszkańców. W grupie VI i w najwyższej VII mamy miasta duże, przy czym ostatnia grupa obejmuje miasta z liczbą mieszkańców powyżej 200 tys.; łączna liczba mieszkańców w tych miastach w 2008 r. wynosiła 10 967,5 tys. Poniższa analiza dotyczy zatem największych polskich miast.

W okresie transformacji pojawiły się w Polsce nowe tendencje demograficzne, odmienne od obserwowanych od lat 50.² Na ogół zmiana ta polegała na zmniejszeniu się liczby mieszkańców miast (z nielicznymi wyjątkami). W efekcie, na przestrzeni 20 lat okresu przemian ustrojowych w Polsce zmniejszyła się nie tylko łączna liczba ludności tej grupy miast, ale także liczba dużych miast w Polsce i ich kolejność w rankingu. Dla ustalenia tej pozycji wykonano, w stosunku do wartości bezwzględnych, stosowne przeliczenia.

2. Zmiany demograficzne w największych miastach

Pierwsze zestawienie bierze pod uwagę tylko liczbę mieszkańców. Kolejność w tabeli 1. wynika z liczby mieszkańców w 2009 r. Należy zauważyć, że w porównaniu z rokiem 1990 liczba dużych miast w Polsce zmniejszyła się z 20 do 17. Na przestrzeni minionych dwóch dekad z listy tej ubyły trzy miasta Górnego Śląska: Gliwice, Zabrze i Bytom. W dodatku nie były to miasta na trzech ostatnich pozycjach w rankingu³. Z zestawienia w 2009 r. zniknęło miasto Bytom, co było uzasadnione po części zmianami administracyjnymi. W 1998 r., na mocy oddolnej inicjatywy mieszkańców Radzionkowa⁴, dzielnica ta – po okresie przynależności do Bytomia w latach 1975-1997 – odzyskała samodzielność i prawa miejskie. W przypadku Bytomia łączna zmiana w analizowanym okresie spowodowała ubytek liczby mieszkańców o 21%. W Zabrzu i Gliwicach takich zmian administracyjnych nie było⁵, zaznaczył się natomiast stały, kilkuprocentowy ubytek liczby mieszkańców, co spowodowało zmniejszenie liczby ludności poniżej 200 tys.⁶ W dalszej części opracowania nie będziemy się już zajmować tymi miastami, jako że nie należą obecnie do największych miast w Polsce.

Należy także zauważyć, że badane miasta to nie wszystkie stolice województw utworzonych w wyniku reformy administracyjnej po roku 1997⁷. Statusu największych miast nie mają stolice 4 województw⁸. W zestawieniu są natomiast 4 miasta, które nie mają statusu miast wojewódzkich, tworzą jednak dobrze rozwiniętą sieć dużych miast w Polsce⁹.

² Z. Strzelecki, *Europa-Polska. Stan i perspektywy demograficzne*, [w:] *Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Polska a Europa*, red. Z. Strzelecki, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2003, s. 27 i n.

³ Pozycję w rankingu, pod względem liczby mieszkańców, podano w kolumnie drugiej, po nazwie miasta, w nawiasie.

⁴ Liczba mieszkańców Radzionkowa w 2009 r. wynosiła 17,3 tys.

⁵ Ani w żadnym z pozostałych analizowanych tu miast.

⁶ Stała tendencja spadkowa powoduje, że w niedalekiej przyszłości kolejne miasto, Kielce, być może wypadnie z listy miast liczących powyżej 200 tys. mieszkańców.

⁷ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu trójstopniowego zasadniczego podziału terytorialnego państwa, DzU 1998, nr 96, poz. 603.

⁸ Podkarpackie, opolskie, warmińsko-mazurskie i lubuskie, które ma nawet dwie stolice.

⁹ J. Kołodziejki, *Strategia równoważenia rozwoju miast polskich w perspektywie integracji przestrzeni europejskiej*, [w:] *Rozwój – Region – Społeczeństwo*, red. G. Gorzelak, M.S. Szczepański, T. Zarycki, Wydawnictwo UW, Wydawnictwo UŚ, Warszawa-Katowice 1999, s. 69.

Tabela 1. Największe polskie miasta w okresie transformacji

	Miasto	1990	2000	2009	Zmiana (w %)	Zmiana (w %)	Zmiana (w %)
					1990/2000	2000/2009	1990/2009
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Warszawa (1)	1655,7	1610,5	1714,4	-2,7	6,5	3,5
2	Kraków (3)	750,5	741,5	755,0	-1,2	1,8	0,6
3	Łódź (2)	848,2	793,2	742,4	-6,5	-6,4	-12,5
4	Wrocław (4)	643,2	633,9	632,1	-1,4	-0,3	-1,7
5	Poznań (5)	590,1	574,9	554,2	-2,6	-3,6	-6,1
6	Gdańsk (6)	465,1	456,6	465,6	-1,8	2,0	0,1
7	Szczecin (7)	413,4	416,5	406,3	0,7	-2,4	-1,7
8	Bydgoszcz (8)	381,5	384,5	357,7	0,8	-7,0	-6,2
9	Lublin (10)	351,4	355,8	349,4	1,3	-1,8	-0,6
10	Katowice (9)	366,8	340,5	308,5	-7,2	-9,4	-15,9
11	Białystok (11)	270,6	285,5	294,7	5,5	3,2	8,9
12	Gdynia (14)	250,5	255,4	247,9	2,0	-3,0	-1,0
13	Częstochowa (13)	258,0	255,5	239,3	-1,0	-6,3	-7,2
14	Radom (16)	228,5	231,3	223,4	1,2	-3,4	-2,2
15	Sosnowiec (12)	259,4	241,1	219,3	-7,1	-9,0	-15,5
16	Toruń (20)	202,2	204,3	205,7	1,0	0,7	1,7
17	Kielce (17)	214,2	211,0	204,8	-1,5	-2,9	-4,4
18	Gliwice (18)	214,2	209,4	196,2	-2,2	-6,3	-8,4
19	Zabrze (19)	205,0	197,9	187,7	-3,5	-5,2	-8,4
20	Bytom (15)	231,2	201,9	182,7	-12,7	-9,5	-21,0
21	Razem	8799,7	8601,2	8487,3	-2,3	-1,3	-3,6

Źródło: *Roczniki Statystyczne RP* oraz obliczenia własne.

W tabeli 1. zamieszczono też kolumny 6-8, w których przedstawiono zmiany liczby mieszkańców w kolejnych dwóch dekadach oraz zmianę łączną. Tak szczegółowe ukazanie tendencji jest uzasadnione, ponieważ w obu dekadach następowały odmienne zmiany demograficzne: w latach 90. było jeszcze 7 dużych miast, w których liczba ludności wzrastała, w ostatniej dekadzie takich miast było już tylko 5. Co ciekawe, stałą tendencją wzrostową obserwujemy tylko w przypadku Białegostoku i Torunia. Dodatkowo zmiany pojawiły się po 2000 r. ponadto jeszcze w Warszawie, Krakowie i w Gdańsku.

Te zróżnicowane tendencje wymagają dokładniejszego wyjaśnienia. Początkowo obserwowany spadek liczby mieszkańców Warszawy wynikał raczej z przyczyn administracyjnych. W latach 90. pokutowały jeszcze zapewne zasady miast zamkniętych i trudności z zameldowaniem w dużym mieście. Spis z 2002 r. ujawnił rzeczywistą liczbę mieszkańców stolicy i nadal ona rośnie, stolica bowiem ma olbrzymi potencjał przyciągający, wynikający z wielu funkcji, jakie pełni

w kraju¹⁰. Miejsce spotkań wschodu z zachodem, centrum finansowe, administracyjne i kulturalne Polski, olbrzymi ośrodek gospodarczy i akademicki – to tylko wybrane przyczyny generujące miejsca pracy i zachęcające do pozostania lub przyjazdu do stolicy. Niewątpliwie ta tendencja może trwać nadal.

Niewielki przyrost pojawił się ostatnio w Krakowie, co przy stałym, znacznym spadku liczby mieszkańców Łodzi daje obecnie Krakowowi drugą pozycję na liście największych polskich miast.

Kolejne duże aglomeracje, Poznań i Wrocław, także wykazują spadek liczby mieszkańców. W tych przypadkach ujawnia się jednak najdobitniej tendencja do rozlewania się miast. Klasa średnia przenosi się na przedmieścia, co jest konsekwencją dużej dynamiki rozwojowej tych aglomeracji, a nie utraconej siły przyciągania. W ostatniej dekadzie podobne tendencje można obserwować także w Gdańsku.

Największe spadki, poza Łodzią, dotyczą miast województwa śląskiego. Mimo wieloletnich prób restrukturyzacji lokalnych rynków pracy nadal największe znaczenie mają strukturalne problemy górnictwa, hutnictwa i włókiennictwa. Zamiana utraconych w tych branżach miejsc pracy na inne postępuje, ale nowoczesne procesy produkcyjne w przemyśle samochodowym czy produkcji innych artykułów przemysłowych nie generują tytułu nowych miejsc pracy. W przypadku miast, które w okresie PRL przyciągały siłą ośrodka przemysłowego, budowanego nie tylko w dużych miastach, ale często z dala od największych aglomeracji¹¹, dziś obserwuje się wysoki odpływ, częściowo tych byłych imigrantów.

Przedstawiono zatem pokrótce, na podstawie analizy danych z tabeli 1., zarówno zmiany ilościowe, jak i niektóre ich przyczyny. Pierwsze zestawienie można jeszcze skonfrontować z dokładniejszymi danymi opartymi na wynikach ostatnich spisów powszechnych ludności, przy czym z tego powodu analiza nie będzie dotyczyła dwóch okresów równej długości. W oczekiwaniu na wyniki tegorocznego Narodowego Spisu Powszechnego (NSP) warto jednak przypomnieć poprzednie rezultaty w tabeli 2. Należy też zauważyć, że w okresie międzyspisywym do listy największych miast w Polsce dołączył Toruń, gdzie jeszcze w 1988 r. liczba mieszkańców nie przekraczała 200 tys.

W okresie międzyspisywym jeszcze 10 badanych miast (a więc połowa) zachowało wzrostowy potencjał demograficzny. Zwraca uwagę zwłaszcza sytuacja w Warszawie, gdzie wartość szacunkowa z 2000 r. daleko odbiegała od rzeczywistej liczby mieszkańców ujawnionej przez NSP w 2002 r. i obserwujemy tu stałą tendencję wzrostową. Spostrzeżenie to jest bardziej miarodajne niż na podstawie poprzedniej tabeli i jak widać, potencjał przyciągający Krakowa, Lublina i Torunia wyczerpał się do 2002 r., mimo że miasta te zwiększyły łączny stan zaludnienia, licząc od 1988 r.

¹⁰ T.W. Eser, *Regionale Disparitäten in der mittel- und osteuropäischen Ländern und die Osterweiterungsstrategie der Europäischen Union*, Universität Trier, Trier 1998, s. 28.

¹¹ A.J. Hingel, *Co-development across EC's External Borders*, [w:] *Baltic Europe in the Perspective of Global Change*, red. A. Kukliński, Oficyna Naukowa, Warszawa 1995, s. 25.

Tabela 2. Największe polskie miasta według ostatnich spisów ludności

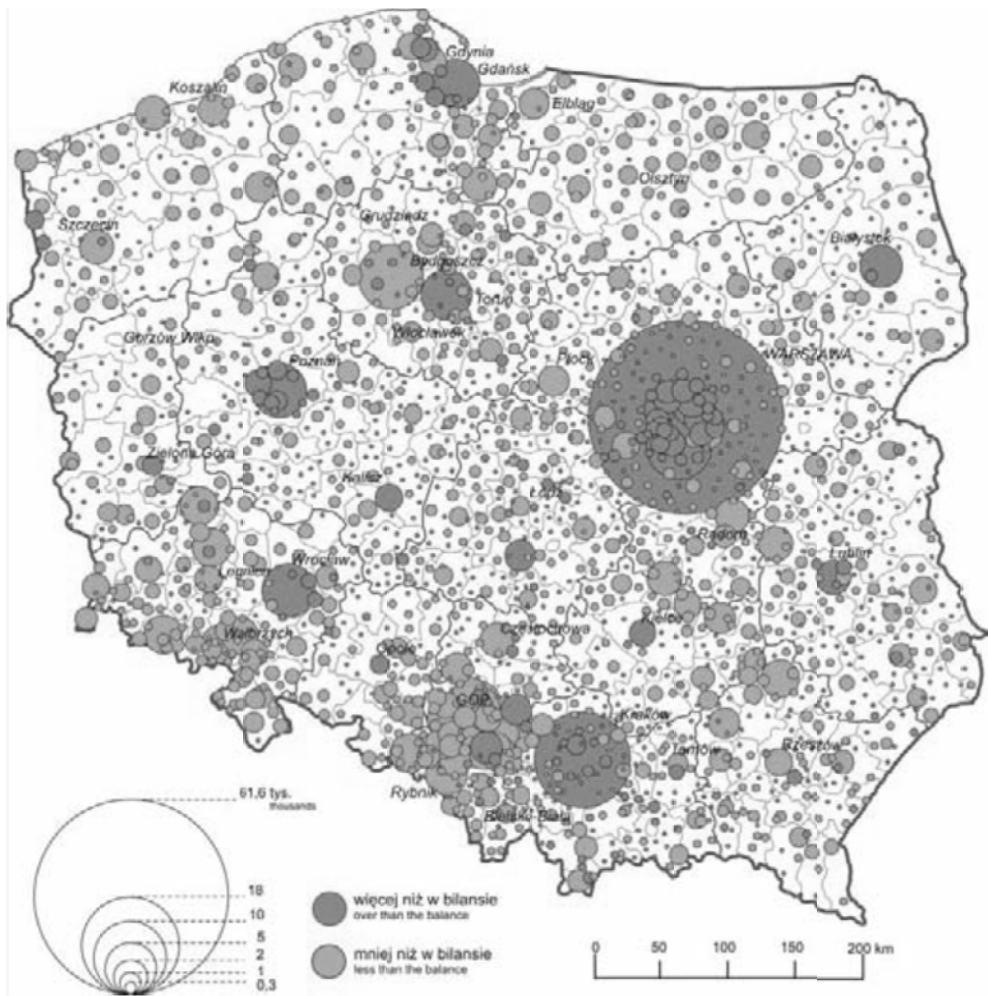
	Miasto	1988	2002	2009	Zmiana (w %)	Zmiana (w %)	Zmiana (w %)
					1988/2002	2002/2009	1990/2009
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Warszawa	1651,2	1671,7	1714,4	1,2	2,6	3,8
2	Kraków	743,7	758,5	755,0	2,0	-0,5	1,5
3	Łódź	851,5	789,3	742,4	-7,3	-5,9	-12,8
4	Wrocław	637,4	640,4	632,1	0,5	-1,3	-0,8
5	Poznań	586,5	578,9	554,2	-1,3	-4,3	-5,5
6	Gdańsk	461,5	461,3	465,6	-0,0	0,9	0,9
7	Szczecin	409,5	415,4	406,3	1,4	-2,2	-0,8
8	Bydgoszcz	377,9	373,8	357,7	-1,1	-4,3	-5,3
9	Lublin	339,5	357,1	349,4	5,2	-2,2	2,9
10	Katowice	365,8	327,2	308,5	-10,6	-5,7	-15,7
11	Białystok	263,9	291,4	294,7	10,4	1,1	11,7
12	Gdynia	250,2	253,5	247,9	1,3	-2,2	-0,9
13	Częstochowa	254,6	251,4	239,3	-1,3	-4,8	-6,0
14	Radom	223,6	229,7	223,4	2,7	-2,7	-0,1
15	Sosnowiec	258,7	232,6	219,3	-10,1	-5,7	-15,2
16	Toruń	199,6	211,2	205,7	5,8	-2,6	3,1
17	Kielce	211,1	212,4	204,8	0,6	-3,6	-3,0
18	Gliwice	222,5	203,8	196,2	-8,4	-3,7	-11,8
19	Zabrze	201,4	195,3	187,7	-3,0	-3,9	-6,8
20	Bytom	228,0	193,5	182,7	-15,1	-5,6	-19,9
21	razem	8738,1	8648,4	8487,3	-1,0	-1,9	-2,9

Źródło: jak w tabeli 1.

Odmienne niż w poprzedniej tabeli (ale podobnie jak w Warszawie) kształtowały się zmiany w Krakowie, gdzie w 2002 r. odnotowano maksimum liczby ludności, podczas gdy wartość szacunkowa z 2000 r. była najniższa z tu przedstawionych. Dla podkreślenia tych różnic zamieszczono poniżej także rysunek 1., gdzie widoczne są miasta, w których rzeczywista liczba ludności była wyższa niż szacunkowa. Takich ośrodków miejskich jest zdecydowanie mniej niż wykazujących tendencje odwrotne.

Najnowsze tendencje prezentuje kolumna nr 7., z której wynika, że w ostatnich latach jedynie trzy miasta zachowały pewną siłę przyciągającą. Liderami dodatnich zmian demograficznych, poza stolicą, pozostały jedynie Gdańsk i Białystok. To ostatnie miasto, jako jedna ze stolic „Polski B”¹², ma dodatkowo, nie tylko demograficzny, potencjał rozwojowy.

¹² J. Molenda, *Podział terytorialny kraju. Podstawowe problemy*, [w:] *Samorząd terytorialny i rozwój lokalny*, red. A. Piekara, Z. Niewiadomski, Wydawnictwo UW, Warszawa 1992, s. 231.

Rys. 1. Porównanie liczby ludności miast w 2001 r. (wartość szacunkowa) z liczbami rzeczywistymi, według NSP 2002

Źródło: T.P. Śleszyński, *Znaczenie przemian demograficznych w przestrzeni Polski dla rozwoju gospodarczego*, Rządowa Rada Ludnościowa, Biuletyn nr 55, Warszawa 2010, s. 52.

Jak zauważono wcześniej, tylko kilka miast wykazywało znacznie większą niewyjawioną nadwyżkę liczby ludności rzeczywistej w stosunku do szacunkowej: poza stolicami, współczesną i historyczną, jeszcze Gdańsk, Poznań i Wrocław, a ponadto Toruń, Białystok i Lublin.

3. Wybrane elementy ruchu wędrownego ludności

Zmiany w liczbie mieszkańców miast są efektem ruchu naturalnego ludności, a także przebiegu procesów migracyjnych. Czy migracje wpływają obecnie w istotny sposób na stan populacji w miastach, wyjaśni analiza kolejnego zestawienia¹³.

Z informacji zamieszczonych w tabeli 3. widać wyraźnie, że migracje wewnętrzne tylko w nielicznych przypadkach przyczyniają się do wzrostu liczby mieszkańców miast. Łącznie gminy miejskie w Polsce tracą co roku niewielką liczbę mieszkańców. Wśród dobrze ukształtowanej sieci¹⁴ badanych dużych miast w Polsce stale występuje dodatnie saldo migracji wewnętrznych w stolicy.

Tabela 3. Saldo migracji wewnętrznych w wybranych latach

	Miasto	2005	2006	2007	2008	Suma
1	2	3	5	6	7	8
1	gminy miejskie	-1,4	-1,5	-2,1	-1,7	-6,7
2	Warszawa	4,8	5,0	3,4	2,1	15,3
3	Kraków	1,6	1,2	0,4	-0,3	2,9
4	Łódź	-1,6	-1,8	-2,4	-2,0	-7,8
5	Wrocław	2,1	0,2	-0,3	0,0	2,0
6	Poznań	-3,7	-3,6	-5,0	-5,3	-17,6
7	Gdańsk	.	-0,3	-1,6	-0,1	-2,0
8	Szczecin	0,7	-0,2	-1,7	-1,7	-2,9
9	Bydgoszcz	-4,4	-4,7	-5,5	-4,5	-19,1
10	Lublin	-2,5	-3,6	-4,0	-2,3	-12,4
11	Katowice	-2,6	-3,2	-4,0	-2,6	-12,8
12	Białystok	-1,1	-0,3	-1,9	-1,0	-4,3
13	Gdynia	.	-1,7	-4,7	-3,2	-9,6
14	Częstochowa	-2,6	-2,8	-4,9	-3,6	-13,9
15	Radom	-4,1	-5,3	-4,8	-4,1	-18,3
16	Sosnowiec	-4,8	-4,4	-5,8	-3,7	-18,7
17	Toruń	-3,1	-4,7	-3,7	-3,4	-14,9
18	Kielce	-4,9	-4,8	-5,7	-3,6	-19,0

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: *Miasta w liczbach 2005-2006*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008; *Miasta w liczbach 2007-2008*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010.

Potencjał przyciągający Krakowa uległ już wyczerpaniu i po spadającej tendencji dodatniej w ostatnim badanym roku pojawia się już saldo ujemne. Podobnie sytuacja ukształtowała się we Wrocławiu i do pewnego stopnia w Szczecinie. We

¹³ Tym razem wzięto pod uwagę ostatnie cztery lata, dla których są szczegółowe dane dotyczące migracji wewnętrznych.

¹⁴ B. Jałowiecki, *Spoleczna przestrzeń metropolii*, Wydawnictwo UW, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 24.

wszystkich pozostałych miastach migracje wewnętrzne przyczyniają się do spadku liczby mieszkańców. Ostatnia kolumna w powyższej tabeli przedstawia łączne konsekwencje migracji wewnętrznych za ostatnie 4 lata. Upraszczając interpretację do wartości łącznej, można zauważyć, że saldo dodatnie przysporzyło Warszawie ponad 1,5% ludności. Niewielką korzyść odnotowano jeszcze w Krakowie i we Wrocławiu. Niewielkie ujemne saldo łączne (do 0,5% na 4 lata) obserwujemy w Gdańsku, Szczecinie i Białymstoku. Ponieważ wcześniej odnotowano znaczny wzrost liczby mieszkańców Białegostoku, można stwierdzić, że był on efektem dodatniego przyrostu naturalnego, a ujemne saldo migracji wewnętrznych nieznacznie tylko zmniejszyło przyrost rzeczywisty w porównaniu z przyrostem naturalnym ludności. Należy jednak pamiętać, że w powyższej tabeli okres analizy jest znacznie krótszy niż poprzednio. W pozostałych miastach łączny ubytek za 4 lata wyniósł 1 do 2% ludności. Największe straty migracyjne wystąpiły w Bydgoszczy, Kielcach, Sosnowcu i Radomiu; zapewne są to głównie konsekwencje problemów z restrukturyzacją lokalnych rynków pracy miastach. Wysoka wartość obserwowana w Poznaniu ma natomiast raczej odmienne przyczyny, o których wspomniano wcześniej. Przedstawiciele „klasy średniej” z miast, które rozwijają się najlepiej, przenoszą się na przedmieścia, zwłaszcza w sytuacji, gdy w obszarze miasta brak jest wolnych terenów budowlanych w dobrych dzielnicach¹⁵.

4. Wydatki budżetowe miast

Analiza atrakcyjności dużych miast w Polsce nie może się opierać wyłącznie na zmianach demograficznych. W dalszej części opracowania zostaną przedstawione inne, wybrane mierniki porównawcze.

Miasto jest organizmem, który poprzez aktywność ekonomiczną mieszkańców uczestniczy w wytwarzaniu dochodów. Powinno także dbać o zaspokajanie potrzeb jego mieszkańców. Stopień tego zaspokojenia może wynikać z wydatków ponoszonych przez miasta w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Informacje takie zawiera tabela 4. Przedstawia ona poziom wydatków w badanych dużych miastach Polski na tle średniej ogólnopolskiej i średniej dla gmin miejskich. Prezentuje dane z ostatnich 4 lat¹⁶, co pokaże pewne tendencje wzrostowe i pozwoli uniknąć wnioskowania na podstawie pojedynczych wartości.

W poniższej tabeli zwrócono uwagę na fakt, że nawet polskie największe miasta mogą mieć wydatki mniejsze niż przeciętna dla gmin miejskich. Przedstawiono te miasta poprzez wyłuszczenie w dwóch kolumnach skrajnych, dla lat 2005 i 2008. W obu przypadkach mamy po 8 miast, których poziom wydatków znajduje się poni-

¹⁵ S. Staszewska, *Strefa podmiejska konkurencją dla miasta?*, [w:] *Współczesne kierunki i wymiary procesów urbanizacji*, red. J. Słodczyk, M. Śmigielska, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008, s. 325.

¹⁶ Nie bez znaczenia dla poziomu wydatków jest okres po akcesji Polski do UE.

żej średniej dla wszystkich gmin miejskich w Polsce. W większości (7 z 8) są to w obu wybranych kolumnach te same miasta. Można stwierdzić, że są to miasta biedniejsze, które w mniejszym stopniu mogą sobie pozwolić na zaspokajanie potrzeb ich mieszkańców.

Tabela 4. Wydatki z budżetów wybranych miast na 1 mieszkańca (w zł)

	Miasto	2005	Ranking	2006	2007	2008	Ranking	Wzrost
			w 2005 r.				w 2008 r.	2005/2008
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Polska	2157	X	2476	2675	2993	X	138,8
2	gminy miejskie	2594	X	2839	3130	3506	X	135,2
3	Warszawa	4410	1	4755	5337	6161	1	139,7
4	Kraków	2788	5	3249	3979	4171	4	149,6
5	Łódź	2464	11	2810	3198	3456	12	140,3
6	Wrocław	2993	2	3501	4174	5047	2	168,6
7	Poznań	2965	3	3310	3736	4183	3	139,6
8	Gdańsk	2658	6	3101	3600	3960	5	149,0
9	Szczecin	2179	16	2422	2707	3108	14	142,6
10	Bydgoszcz	2205	14	2821	3089	3555	9	161,2
11	Lublin	2194	15	2641	3025	3460	11	157,7
12	Katowice	2939	4	3394	3245	3730	7	126,9
13	Białystok	2309	12	2511	2860	3244	13	140,5
14	Gdynia	2636	7	2856	3677	3875	6	147,0
15	Częstochowa	2516	10	2823	2969	3086	15	122,7
16	Radom	2309	13	2508	2960	3463	10	145,0
17	Sosnowiec	1936	17	2314	2586	2685	17	138,7
18	Toruń	2620	9	2981	3273	3685	8	140,6
19	Kielce	2622	8	3074	2925	3064	16	116,9

Źródło: jak w tabeli 3.

W kolumnach 4. i 8. przedstawiono ranking badanych miast uzależniony sumą wydatków na 1 mieszkańca. Zgodnie z przypuszczeniem na pierwszym miejscu jest stolica kraju, której budżet pozwala na wydatki dwukrotnie wyższe niż średnia dla wszystkich gmin w Polsce. Warszawa wyprzedza Wrocław i Poznań i to są niezmiennie trzy czołowe aglomeracje miejskie w Polsce¹⁷. Na kolejnych miejscach pojawiają się Kraków, Gdańsk, Katowice i Gdynia. To też nie jest obraz zaskakujący, miasta te bowiem należą do dynamicznie rozwijających się aglomeracji. Na pozycjach końcowych stale plasują się Sosnowiec (dwukrotnie ostatni), Szczecin, Bia-

¹⁷ Są to tzw. bieguny wzrostu; por. R. Domański, *Zasady geografii społeczno-ekonomicznej*, PWN, Warszawa-Poznań 1996, s. 153.

łystok, Łódź, a także – mimo różnych poziomów wydatków w latach skrajnych – gorsza sytuacja widoczna jest w Lublinie, Częstochowie, Kielcach, Bydgoszczy i Białymstoku.

Warto także zauważyć dynamikę zmian w poziomie wydatków, przedstawioną w ostatniej kolumnie powyższej tabeli. Na przestrzeni 4 lat średnie wydatki z budżetów miast wzrosły w Polsce o 35%. W tym czasie największą dynamikę wzrostu wydatków (ok. 60%) zanotowano we Wrocławiu, w Bydgoszczy i Lublinie. Obserwowany wzrost w dwóch ostatnich miastach może świadczyć o sukcesach polityki spójności¹⁸, miasta te bowiem nie należą do czołowych ośrodków rozwoju. Niska dynamika zmian potwierdza trudną sytuację takich miast, jak Kielce, Częstochowa czy Katowice. Wymowa tych wartości nie jest jednak jednoznaczna, gdyż Katowice plasowały się najpierw na 4., a potem na 7. pozycji i były zaliczane do czołówki pod względem wydatków z budżetów miast.

Należy pamiętać, że wydatki mogą być ponoszone na kredyty i w ostatnich miesiącach głośno mówiło się o próbach ograniczania możliwości zadłużania się, zwłaszcza dużych ośrodków miejskich. Wydaje się jednak, że analiza wydatków miast ma większy związek z zaspokajaniem potrzeb społecznych i poziomem życia mieszkańców niż analiza dochodów gmin miejskich. W tym drugim zestawieniu duże miasta rzadziej są w czołówce niż w zestawieniu wydatków, ponieważ na dochody ośrodków mniejszych często wpływa „renta lokalizacyjna”.

5. Budownictwo mieszkaniowe w wybranych miastach

Problem wydatków wiąże się z inwestycjami, które uruchamiane są w badanych miastach. Do typowych inwestycji miejskich należy budownictwo mieszkaniowe. Należy jednak zauważyć, że tego rodzaju inwestycje w najmniejszym stopniu są finansowane z budżetów miast. Najczęściej inwestorami są osoby prywatne, a także firmy specjalizujące się w budownictwie na sprzedaż i wynajem. Efekty tej działalności przedstawia tabela 5.

Skalę potrzeb w zakresie budownictwa mieszkaniowego w dużym stopniu określa zawieranie związków małżeńskich. Informacje w poniższej tabeli przedstawiają średnią liczbę mieszkań oddanych do użytku na 1000 zawartych związków małżeńskich. Są to wartości średnie z lat 2005-2007. Dla miast, które nie są stolicami województw, przedstawiono wartości średnie z lat 2005-2006¹⁹. Wartości średnie z kilku lat pozwalają uniknąć wnioskowania z pojedynczych, przypadkowych wartości. Proces budowlany trwa długo i efekty budownictwa co roku mogą być różne. W pewnym uproszczeniu można zatem przyjąć, że są to liczby przeciętne, charakterystyczne dla lokalnych rynków mieszkaniowych.

¹⁸ Być może także o dobrych „gospodarzach” tych miast.

¹⁹ Nowsza publikacja o podobnym tytule – *Miasta w liczbach 2007-2008*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010 – nie zawiera tych samych informacji o mieszkaniach, stąd nie można było podać nowszych wartości.

Pewne zdziwienie może budzić fakt, że w kilku dużych miastach w Polsce oddaje się do użytku ponad 1000 mieszkań na 1000 zawartych związków małżeńskich. Można by sądzić, że to z nawiązką pokrywa skalę potrzeb mieszkaniowych w tych miastach. W rzeczywistości tak zapewne nie jest.

Tabela 5. Mieszkania oddane do użytku na 1000 zawartych małżeństw

	Miasto	Mieszkania
1	2	3
1	Polska	533
2	Warszawa	1629
3	Kraków	1380
4	Łódź	306
5	Wrocław	913
6	Poznań	1090
7	Gdańsk	1149
8	Szczecin	672
9	Bydgoszcz	283
10	Lublin	699
11	Katowice	264
12	Białystok	864
13	Gdynia*	961
14	Częstochowa*	326
15	Radom*	384
16	Sosnowiec*	100
17	Toruń	815
18	Kielce	486

* Informacje dla 4 dużych miast, które nie są stolicami województw, pochodzą z: *Miasta w liczbach 2005-2006*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008, tabl. 8(12), s. 297

Źródło: *Miasta wojewódzkie. Podstawowe dane statystyczne*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008, tabl. 4(21), s. 43.

Nowożeńcy to tylko jedna z grup społecznych, które generują popyt na nowe mieszkania. Inną grupą są imigranci do miast, którzy osiedlenie wiążą z nabyciem samodzielnego mieszkania. Część nowych mieszkań musi zastąpić stare zdekapitalizowane zasoby, część zasiedlają osoby rozwiedzione, z których tylko jedno z małżonków pozostaje w dotychczasowym mieszkaniu. Jest także grupa osób, która chce sobie poprawić standard mieszkaniowy. Są zapewne także inne przyczyny, ale w uproszczeniu tak właśnie można zidentyfikować łączny popyt mieszkaniowy. Niemniej wysoka liczba oddawanych do użytku nowych mieszkań stanowi zapewne przesłankę świadczącą o atrakcyjności tych miast. Wysoka podaż wynika niewątpli-

wie z analizy popytu, a ten jest najwyższy w Warszawie, Krakowie, Gdańsku i Poznaniu. Do czołówki należą jeszcze Gdynia, Wrocław, Białystok i Toruń. Na końcu zestawienia plasują się natomiast Sosnowiec, Katowice, Bydgoszcz, Łódź i Częstochowa. Po raz kolejny na ostatnich pozycjach w rankingu pojawiają się te same miasta, co jest kolejnym dowodem na mniejszą atrakcyjność niektórych dużych miast. Zwykle tak można ocenić miasta, które mają określone problemy gospodarcze, o czym wspomniano już wcześniej.

6. Zakończenie

W krótkim opracowaniu zwrócono uwagę na największe polskie miasta i ich pozycję w rankingu tej kategorii miast. Największe polskie miasta nie zawsze są stolicami województw. Do miast największych nie zalicza się także kilku miast wojewódzkich. Można zatem powiedzieć, że opracowanie dotyczy wybranych dużych miast w Polsce.

Z przedstawionych w kilku fragmentach rozważań wynikają pewne prawidłowości i na podstawie powyższej analizy można sformułować uzasadnione wnioski:

- Liczba ludności zamieszkująca największe polskie miasta od 1990 r. ulega zmniejszeniu.
- Stałą tendencją wzrostową liczby mieszkańców w okresie transformacji zaobserwowano jedynie w Warszawie i Białymstoku.
- Z listy największych polskich miast w okresie transformacji ubyły trzy miasta Górnego Śląska – Gliwice, Zabrze i Bytom.
- W badanym okresie nastąpiła zmiana na drugim miejscu pod względem liczby mieszkańców. Stabilna liczba ludności pozwoliła, by Kraków wyprzedził pod tym względem Łódź, gdzie nastąpił spadek liczby mieszkańców o ponad 12%.
- Migracje wewnętrzne w znacznym stopniu zmniejszają liczbę ludności badanych miast. Jedynie Warszawa, i w dużo mniejszym stopniu Kraków i Wrocław, miały w dwóch ostatnich dwóch dekadach dodatnie saldo migracji wewnętrznych.
- Wydatki z budżetów wybranych miast, na jednego mieszkańca, są mocno zróżnicowane. Warszawa, z sumą ponad 6 tys. zł na osobę, o 1 tys. zł wyprzedza Wrocław i o 2 tys. Poznań, Kraków i Gdańsk.
- Także znaczna część największych polskich miast (8) ma wydatki budżetowe na jednego mieszkańca niższe niż średnia dla gmin miejskich w Polsce. Miasta „biedne”, z niskimi wydatkami z budżetu, to: Sosnowiec, Kielce, Częstochowa, Szczecin i Białystok.
- Bardzo duże jest zróżnicowanie efektów budownictwa mieszkaniowego w badanych miastach. Miernik w Warszawie trzykrotnie przewyższa średnią ogólnopolską i jest 16 razy wyższy niż w Sosnowcu. Miernik ten jest najwyższy także

w Krakowie, Gdańsku i Poznaniu, a najniższy w Katowicach, Bydgoszczy, Łodzi i Częstochowie.

- Wymienione wielokrotnie we wnioskach niektóre miasta sygnalizują możliwość ułożenia ich rankingu. Wszystkie badane kwestie najkorzystniej wyglądają w stolicy. Wysoki poziom porównawczych mierników obserwowano także w Krakowie, Poznaniu, we Wrocławiu i w Gdańsku.
- Wśród największych aglomeracji Łódź i Szczecin znajdują się z reguły wśród miast o najtrudniejszej sytuacji w badanych kwestiach.
- W zestawieniach znajdują się miasta o sytuacji niejednoznacznej, jak Katowice czy Białystok; różne mierniki sytuują je na odmiennych pozycjach w rankingu.
- Grupa miast o stałej niekorzystnej sytuacji w badanych aspektach obejmuje Sosnowiec, Częstochowę, Kielce oraz Radom i Bydgoszcz.
- Ranking największych polskich miast wyłaniający się z powyższej analizy potwierdza znane z innych badań opinie o ich sytuacji w okresie transformacji.

Literatura

- Domański R., *Zasady geografii społeczno-ekonomicznej*, PWN, Warszawa-Poznań 1996.
- Eser T.W., *Regionale Disparitäten in der mittel- und osteuropäischen Ländern und die Osterweiterungsstrategie der Europäischen Union*, Zentrum für europäische Studien, Universität Trier, Trier 1998.
- Hingel A.J., *Co-development across EC's External Borders*, [w:] *Baltic Europe in the Perspective of Global Change*, red. A. Kukliński, Oficyna Naukowa, Warszawa 1995.
- Jałowicki B., *Spoleczna przestrzeń metropolii*, Wydawnictwo UW, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
- Kołodziejki J., *Strategia równoważenia rozwoju miast polskich w perspektywie integracji przestrzeni europejskiej*, [w:] *Rozwój – Region – Społeczeństwo*, red. G. Gorzelak, M.S. Szczepański, T. Zarycki, Wydawnictwo UW, Wydawnictwo UŚ, Warszawa-Katowice 1999.
- Miasta w liczbach 2005-2006*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008.
- Miasta w liczbach 2007-2008*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010.
- Miasta wojewódzkie. Podstawowe dane statystyczne*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2008.
- Molenda J., *Podział terytorialny kraju. Podstawowe problemy*, [w:] *Samorząd terytorialny i rozwój lokalny*, red. A. Piekara, Z. Niewiadomski, Wydawnictwo UW, Warszawa 1992.
- Staszewska S., *Strefa podmiejska konkurencją dla miasta?*, [w:] *Współczesne kierunki i wymiary procesów urbanizacji*, red. J. Słodczyk, M. Śmigielska, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- Strzelecki Z., *Europa-Polska. Stan i perspektywy demograficzne*, [w:] *Procesy demograficzne u progu XXI wieku. Polska a Europa*, red. Z. Strzelecki, Rządowa Rada Ludnościowa, Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2003.
- Śleszyński T.P., *Znaczenie przemian demograficznych w przestrzeni Polski dla rozwoju gospodarczego*, Rządowa Rada Ludnościowa, Biuletyn nr 55, Warszawa 2010.
- Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, DzU 1998, nr 96, poz. 603.

DEVELOPMENT PROCESSES IN THE BIGGEST POLISH CITIES IN THE TRANSFORMATION PERIOD

Summary: In Poland, with its well developed network of settlements, there are approximately 20 largest cities with population of over 200.000. They include the largest Polish metropolises, capitals of voivodeships and centres for the country's socio-economic development. Not all of them, however, are developing at the same pace, thus an attempt could be made at creating a ranking which would rate the largest cities' attractiveness. This paper makes no such attempt, but it makes an effort to hint at a certain hierarchy based on selected measurement methods. The conclusions of this study support the classification of Poland's biggest cities' attractiveness that has already been established through other analyses, and they also provide additional evidence for the validity of existing rankings.

Keywords: large cities, demographic changes, cities migration, budget expenditures, housing in cities.